

REVISTA ECONOMICĂ.

Organ financiar-economic.

Organul oficial al „Solidarității”, asociațiune de institute financiare ca însoțire.

Apare odată pe săptămână.

Membri ai asociațiunii „Solidaritatea” sunt:

„Agricola”, (Ecica), „Agricola”, (Hunedoara), „Agricola”, (Lugoj), „Agricola”, (Sebeșul-sădesc), „Albina”, „Ardeleana”, „Arieșana”, „Arina”, „Auraria”, „Aurora”, (Baia-mare), „Avrigeana”, „Bănățana”, „Banca Poporală” (Caransebeș), „Banca Poporală” (Dej), „Banca Poporală”, (Arpașul-inf), „Beregsana”, „Berzoiva”, „Bihoreana”, „Bistrițana”, „Bocșana”, „Brădetul”, „Cassa de împrumut ca însoțire”, (Bicaz), „Cassa de păstr.” (Mercurea), „Cassa de păstr.” (reuniune), (Sălăște), „Câmpiana”, „Cârțișoreana”, „Ciacovana”, „Chiorana”, „Chiseteiana”, „Codreana”, „Comuna”, „Concordia”, (T-Uzdin), „Cordiana”, „Coroana”, „Corvineana”, „Creditul”, „Crișana”, „Cugiereana”, „Doina”, „Drăganul”, „Dundreana”, „Economia”, (Cohalm), „Economul”, „Făgeșana”, „Frățietatea”, „Furnica”, „Geogeană”, „Grănițerul”, „Hafegana”, „Hondoleana”, „Hunedoara”, „Inst. de credit”, (Mehadia), „Isvorul”, (Sângeorgiu), „Isvorul”, (Sebeșul-inf.), „Iulia”, „Jana”, „Lăpușana”, „Ligediana”, „Lipovana”, „Lucașfărul”, „Mărgineana”, „Mercur”, „Mielul”, „Minerva”, „Munteana”, (Corniareva), „Murășiana”, „Murășianul”, „Nădlăcana”, „Nera”, „Noiana”, „Olteana”, „Oraviceana”, „Orientul”, „Piatra”, „Flugarul”, (Cacova), „Poporul”, (Lugoj), „Porumbăceana”, „Progresul”, „Racoana”, „Reun. de impr. și păstrare”, (Iva-mare), „Răureana”, „Săcana”, „Sătmăreana”, „Sebeșana”, (Caransebeș), „Sebeșana”, (Sebeșul-sădesc), „Selăgeana”, „Sentinela”, „Șercățiana”, „Sălvania”, „Someșana”, „Speranța”, (Hosman), „Steaua”, „Târnavoana”, „Tibleşana”, „Timișana”, „Ulpiana”, „Unirea”, „Vatra”, „Victoria”, „Viitorul”, „Vlădeasa”, „Vulturul”, (Sănmărtin), „Vulturul”, (Tășnad), „Zărăndeană”, „Zlăgnea”,

Prețul de prenumărare:
pe 1 an K 12—, pe 1/2 an K 6—.

Redactor responsabil:
CONSTANTIN POPP.

Taxa pentru inserțiuni:
de spațiul unui cm² câte 10 tileri.

Un studiu asupra organizațiunii creditului la noi.

Este studiul, de curând apărut, al d-nului Eugen Brote, cu titlul «Organizațiunea creditului prin băncile românești» din Ungaria. Ca toate scrierile dlui Brote, cum sunt s. e. «Cestiunea română din Transilvania și Ungaria», și Studiul asupra mișcării populațiunii noastre, — studiul de care ne ocupăm este foarte judicios și, putem afirmă, este cel mai desăvârșit dintre toate lucrările, ce s'au făcut până acum asupra băncilor noastre. În el ni-se prezintă o icoană reală a situației băncilor, icoană zugerăvită în mod critic pe temeiul datelor publicate în *Anuarul Băncilor române pe anul 1908*. Concluziunile întemeiate pe limba mult vorbitoare a cifrelor, ne arată în mod sistematic părțile bune și rele ale băncilor noastre asupra cărora s'a revenit adesea în coloanele acestei reviste, dar ni-se desvălesc în mod plastic și o samă de principii reale asupra cărora nu s'a prea insistat până acum și cari nu trebuie scăpate nici pe un moment din vedere, ca fiind de supremă importanță nu numai pentru consolidarea băncilor, dar și pentru înaintarea poporului nostru.

Iată pentruce ținem să facem la acest loc o dare de samă mai pe larg asupra studiului dlui Brote, propriu să arunce o rază intensivă de lumină în întunerecul la a cărui împrăștiere revista noastră, Compasul românesc, Anuarul băncilor, debaterile de pe vremuri din Conferențele directorilor de bancă și Delegațiunea băncilor, — au stărui și în parte stăruesc și acum din toate puterile.

Studiul dlui Brote e împărțit în 8 capitole, urmate de 9 tabele, în cari se face evidentă în mod sistematic materia tratată în numitele opt capitole precedente, anume:

1. Cronologia și răspândirea geografică a băncilor.
2. Forma juridică și comercială a băncilor.
3. Capitalul de operațiune al băncilor.
4. Cheltuelile de administrație ale băncilor.
5. Profitul net al băncilor.
6. Profitul brut al băncilor.
7. Scăderile organizațiunii de credit în raport cu chemarea ei publică.
8. Reforme pe baze vechi și noi.

În capitolul 1 dl Brote constată că organizațiunea creditului la noi Românii din Ungaria cuprinde un period de aproape 40 de ani, baza acestei organizațiuni fiind pusă prin înființarea institutului de bani «Albina» la 1872 în Sibiiu. În anul 1873 s'a constituit «Aurora» în Năsăud, urmând apoi o pauză de 10 ani.

În deceniul al doilea (1880—1890) s'au înființat apoi 19 institute de bani nouă, în jurul Sibiiului și al Năsăudului, apoi în Bănat, în ținutul Hunedoarei, pe Someș, pe Târnavoana, în părțile ungurene, în Munții-apuseni și în Selaj.

În deceniul al treilea (1890—1900) s'au înființat 53 bănci, mai mari și mai mici, în orașe și la sate.

În deceniul ultim (dela 1900—1907) s'au înființat alte 72 bănci, adică în fiecare an 9 întreprinderi nouă. Anul 1907 a produs și federațiunea de bănci «Solidaritatea».

Întreagă această mișcare economică, constată dl Brote, a decurs mai mult întâmplător

căci *nicăiri nu se văd urmele unei mâni diriguitoare sau a unei lucrări sistematice.*

Federațiunea unora dintre bănci, care s'a săvârșit, — zice dl Brote, — la inițiativa și sub conducerea «Albinei», abia în 1907, este dovadă că lipsa unei organizațiuni mai sistematice și mai strânsă se simte în cercurile diriguitoare ale băncilor.

De fapt însă, o spunem noi, această lipsă s'a simțit deja înainte cu aproape zece ani, când s'au și făcut primii pași spre federațiune prin Conferențele directorilor de bancă și prin Delegațiunea băncilor.

Cu toate că fondările băncilor s'au săvârșit în mod întâmplător, astăzi rețeaua lor cuprinde aproape întreg teritoriul locuit de Români, deși nu în proporțiile reclamate de raporturile economice ale populațiunii. Numai în părțile nordestice ale țării și spre frontiera vestică a limbei românești, lipsesc cu desăvârșire institute de credit românești sau sunt foarte rare. Din cele 26 comitate locuite de de Români, în 6, și anume în comit. Bichiș, Maramurăș, Ugocea, Odorheiu, Ciuc și Târnava mică, cu o populațiune românească de 150,000 suflete, nu există bănci românești.

În celelalte 20 comitate numărul băncilor se distribuie astfel, că $\frac{2}{3}$ din ele revin asupra celor 12 comitate cari aparțin părților ardelenene și numai $\frac{1}{3}$ asupra celor 8 comitate, cari aparțin părților ungurene și bănățene.

Și iarăși în părțile bănățene sunt $\frac{3}{4}$, iar în părțile ungurene numai $\frac{1}{4}$ din băncile cari aparțin acelor ținuturi.

Creditul deci s'a dezvoltat mai bine în Ardeal, urmând apoi Bănatul și în fine părțile ungurene.

Din 128 milioane băncile ardelenesti operează 75 milioane, cele bănățene 29 milioane și cele ungurene 24 milioane.

Se arată apoi densitatea băncilor în raport cu numărul populațiunii române din diferitele comitate, scoțând la iveală că o bancă la câți locuitori români revine.

Din toate punctele de vedere Sibiiul se prezintă ca centrul organizațiunii creditului, unde se găsește relativ și absolut numărul cel mai mare de bănci și totodată cel mai însemnat capital de operațiune. Băncile românești fondate în jurul Sibiiului și-au câștigat și alte titluri meritoase pentru a fi considerate ca fruntașe, progresiste în dezvoltarea creditului peste tot.

În părțile Bănatului se relevează drept centru în privința organizării creditului comitatul Timișului, iar în părțile ungurene Aradul.

*

Relativ la capitolul asupra *formei juridice și comerciale a băncilor* se scoate la iveală, că din cele 123 institute de bani, cari și-au publicat bilanțul pe anul 1906 în Anuarul din 1908 sunt 98 societăți pe acțiuni și 25 însoțiri: Baza organizațiunii este deci *societatea pe acțiuni*, formă acceptată de 80% din numărul băncilor. Această formă determină operațiunile de credit, cu atât mai mult, cu cât societățile pe acțiuni posed 95% din capitalul activ total, și cu cât *însoțirile*, cu restul de numai 5%, *n'au știut să-și croiască un alt drum care le-ar deosebi în fond de grosul societăților pe acțiuni.*

Băncile noastre se prezintă dar ca *întreprinderi comerciale particulare* în scopul de a realiza din operațiunile lor *în mod profesional un câștig pentru acționarii*, cari prin capitalurile lor au fondat banca. Ele sunt obligate a lucra în *interesul acționarilor*, cari au pretenziunea justă a primi după capitalul lor elocat *cele mai mari dobânzi posibile.* Direcțiunile băncilor nu pot să renunțe la acest principiu *capitalistic-speculativ* în afacerile lor, fără a veni în contradicție cu natura și ființa întreprinderii ce conduc.

Societatea pe acțiuni nu este în stare a deslegă problema *postulatelor obștești*, adică păzirea intereselor obștei, care este avizată la folosirea creditului oferit și tinde totdeauna mai ales la *cele mai mici dobânzi posibile.* Dacă «Solidaritatea» va putea înfriuri asupra împăcării intereselor: a societăților capitaliste-speculative și a obștei, — ea va fi săvârșit un lucru important.

Deslegarea problemei *intereselor obștești* rămâne în orice caz pe sama unei *întreprinderi obștești*, liberă de orice tendențe speculative sau capitaliste, adică pe sama *însoțirilor.*

Autorul constată că cele 25 însoțiri constituite între Români au fost și ele molipsite de spirit speculativ, ajungând în aceiaș pozițiune față de obște ca și societățile pe acțiuni.

Tot principiul speculativ, ajuns la dominațiune în toate părțile societății românești, este factorul care îndeamnă astăzi toată activitatea sporită în fondări de bănci noi, toate întocmite tot după sistemul vechiu al societăților pe acțiuni.

După forma lor comercială toate 123 bănci, afară de «Economia» din Lugoj, sunt «Casse de păstrare», adică primesc capitaluri spre fructificare, făcând aceste depuneri K 68 milioane, adică mai mult decât jumătate capitalul de operațiune al băncilor.

Toate băncile românești, afară de «Economia» din Lugoj se ocupă cu creditul și sunt astfel *institute de credit.* Numai «Albina» emite

scrisuri fonciare. Stocul principal al capitalului de operațiune de K 128 mil. servește creditului mobilier, care în împrejurările actuale este un *credit agricol*. El se acordă mai ales ca *poliță*, pe termene scurte.

Tratând despre capitalul de operațiune al băncilor românești dl Brote arată că el se compune din mijloacele lor *proprii* și din mijloace *străine*. Mijloacele străine sunt neasemănat mai mari decât cele proprii. Din capitalul de operațiune de aproape K 129 mil. peste K 103 mil. (80%) sunt mijloace străine și numai K 25½ mil. sunt mijloace proprii (20%).

După mărimea capitalului de operațiune băncile sunt grupate de dl Brote în patru clase: a) bănci capitale, b) bănci mai mari, c) bănci mijlocii și d) bănci mici.

În grupul întâiu se ranjază «Albina» cu K 28 mil., «Victoria» cu K 11 mil. și «Timișana» cu K 5 mil., capital de operațiune.

În grupul al doilea intră 28 bănci al căror capital de operațiune este mai mare decât K 1 milion.

În grupul al treilea avem 24 bănci, al căror capital de operațiune este mai mic decât un milion și mai mare decât o jumătate milion coroane.

În ultimul grup al băncilor sunt 69 institute de credit, al căror capital de operațiune nu trece peste o jumătate milion coroane.

În părțile transilvane peste tot proporția între băncile mari și mici este mai corespunzătoare ca în alte părți.

Toate băncile s'au fondat cu un capital modest, care a fost sporit prin emisiuni nouă de acțiuni. După bilanțul din 1906 capitalul sporit prin emisiuni nouă este de K 14 mil., din care numai ceva peste K 700 mii au fost folosite pentru fondare de *însoțiri*, cu întreg restul de aproape K 13½ mil. întemeindu-se *societăți pe acțiuni*.

Insoțirile sătești sistem Raiffeisen au fost puse în funcțiune cu capitalul modest de nu tocmai K 30 mii, ieșite din pungile sătenilor.

Capitalul de subscripțiune al diferitelor *institute de credit* variază dela K 1000 până la K 1 mil. 200 mii.

La cele 14 *însoțiri obișnuite* capitalul de subscripțiune variază dela K 4 mii la K 168½ mii.

La *însoțirile sătești* variază dela K 1·2 mii până la K 6·3 mii.

La capitalul de subscripțiune de K 14·1 mil. s'a adaus *fondurile create sub diferite titluri* din câștigul realizat și nedistribuit.

În general, constată d-nul Brote, se poate stabili ca regulă, că tendența a sporî fondurile proprii din părți nedistribuite din profitul net

scade paralel cu capitalul de operațiune și cu anii de bilanț, adecă la băncile mai mici și totodată mai tinere dispozițiunea fondatorilor a împărți întreg câștigul realizat între ei, este mai mare ca la băncile mai mari și mai vechi.

Afară de fondurile proprii băncile mai dispun de K 3½ mil. *capital fără nici o sarcină*, care sub diferite titluri: ca interese anticipate, profit net etc. circulă în caselle lor. Cu aceste K 3½ mil. *fondurile proprii fac K 25½ mil.* sau 1/5 a întregului capital de operațiune.

Partea principală a capitalului de operațiune este formată de *depunerile spre fructificare*, cari împreună cu K 6 mil. bonuri sau *scrisuri fonciare*, puse în circulație de «Albina», se urcă la suma însemnată de K 73 mil. sau 57% din capitalul de operațiune.

Suma relativ mică de depuneri de care dispune un număr considerabil de bănci, constată dl Brote, n'au avut drept efect ca banca să-și restrângă operațiunile în măsura în care publicul îi ofere prisoasele sale, din contră a împins administrațiunea băncilor a uză în mod regulat și permanent *de un mijloc, care numai în cazuri extraordinare și în mod trecător ar trebui aplicat pentru sporirea capitalului de operațiune*.

Prin acest mijloc extraordinar, capitalul de operațiune al băncilor a fost sporit cu K 29½ mil., o sumă care întrece cu K 7½ mil. averea proprie a băncilor și constituie 1/4 din întreg capitalul de operațiune.

Numai 14 institute de credit din 123 se mulțumesc cu capitalul de operațiune format din fondurile lor proprii și din depunerile spre fructificare.

Toate celelalte institute uzează și abuzează de acest mijloc satisfăcând cererea mare de credit, ce se manifestă în publicul românesc, în loc de a o stămpără.

Referitor la *lichiditatea mijloacelor băncilor* se poate constată că institutele de credit datoresc altor bănci K 29½ mil. și au a restitui depunătorilor un capital de K 67½ mil., *așadară ele trebuie să fie pregătite a plăti în numărul aproape K 100 mil.*

Capitalurile băncilor investite în efecte publice reprezintă o valoare de K 5½ mil. Aduagând la aceasta sumă și numărul dela 31 Dec. 1905, în caselle se află abia K 7·3 mil. efectiv față cu K 67½ mil. depuneri sau 11%. Din cele K 7·3 mil. K 4·7 mil. sunt deținute de 12 institute mai mari, iar 111 bănci au numai K 2·6 mil. efecte. Mai ales băncile mici sunt administrate în această privință fără nici o prevedere.

(Se va continua).

Trei ani de politică agrară.

(1906—1909).

(Continuare).

IX. Învățământul de specialitate și institutele științifice.

Temeiul dezvoltării și înfloririi agriculturii este, întocmai ca și temeiul dezvoltării industriei, practica, pe care o poate da numai învățământul de specialitate condus în direcție corectă și îngrijit după trebuință. Tocmai pentru aceea îngrijirea și cultivarea învățământului de specialitate este mijlocul principal al dezvoltării agriculturii. Cea mai bună îndrumare ce îngrijirea statului o poate da pe sama agricultorului, este calificarea de specialitate temeinică.

Ministerul de agricultură are în vedere deja de mult acest principiu și pune un deosebit pond pe îngrijirea învățământului de specialitate. În ultimii trei ani a continuat să ridice calificarea agricolă și să o facă tot mai generală. În acest scop sunt chemate deoparte școlile de agricultură și școlile cari califică pentru singuratici ramii speciali agricoli, de altă parte cursurile agricole populare. Atât în o direcție cât și în cealaltă s'au făcut pași considerabili în ultimii trei ani expirați. Ministerul a stăruit înainte de toate pentru sporirea școlilor de agricultură, înființând 2 astfel de școli nouă, anume: una în Csikszereda și alta în Kiszeben (Partea de nord a Ungariei). Pentru înființarea unei a treia școală agricolă se fac acum pregătiri. Sediuul ei va fi în Nagykálló (comit. Szabolcs).

Afară de sporirea școlilor de agricultură, ministerul de agricultură, în înțelegere cu cel de instrucție, a stăruit și în altă direcție, anume pentru dezvoltarea mai departe a instrucției economice școlare în mod sistematic. În acest scop servește proiectul de lege asupra instrucției economice, care țintește la organizarea, generalizarea și consolidarea instrucției economice prin școlile de repetiție economice, aduse în viață de peste 10 ani, dar în mare parte funcționând numai pe hârtie. Astfel s'a avut în vedere ca prin proiectul de lege susamintit să se decreteze obligativitatea înființării școlii economice de repetiție precum și obligativitatea instrucției, stabilindu-se întreagă organizația, planul de învățământ etc. De asemeni s'a avut în vedere regularea prin lege a venitelor trebuincioase la susținerea acestor școli, modul ajutorării din partea statului, calificarea economică a învățătorilor, precum și supraveghierea instrucției economice.

În înțelesul proiectului de lege respectiv, cu înființarea și susținerea școlii populare economice sunt obligate în genere comunele, anume dacă partea preponderantă a locuitorilor ei se ocupă cu economia (agricultura, cultura vitelor, grădinaritul, vieritul, pădurăritul) și dacă în comună sunt cel puțin 50 de copii obligați să frecventeze școala de repetiție, dar nu beneficiază de instrucție nici în vre-o școală populară superioară, civilă, de comerț sau medie, nici nu iau parte la învățământ în vr'o școală pentru elevii de meserii.

În comunele unde numărul elevilor obligați să urmeze învățământul de repetiție e mai mic de 120, școala economică de repetiție este contemplată ca întregitoare a cursului școlar de toate zilele al școlii populare elementare (primare) și are să stea în legătură organică cu aceasta, întocmind astfel treburile ca învățământul să-l predea învățătorii școlii elementare populare, în localitățile școlii elementare și făcând uz de mobilierul acesteia.

Aceste sunt școli economice de grad inferior.

În comunele mai mari, unde numărul elevilor obligați să urmeze cursul de repetiție trece de 120, și unde îngăduie situația materială a comunei școala populară este a se organiza independent, astfel ca învățământul economic să fie predat de învățători (învățătoare) specialiști, calificați anume pentru astfel de școală (*școala populară economică independentă*). Planul de zidire al edificiilor pentru acest fel de școli, planul de exploatare al teritoriului de practică și prevederea lor cu cele trebuincioase au să fie aprobate de ministerul de agricultură.

Obligativitatea învățământului este stabilită astfel că fiecare părinte sau tutor al cărui copil, în vârstă dela 12—15 ani, nu beneficiază de o instrucție mai înaltă la școala populară elementară, sau nu urmează o școală de meserii ori școala populară de repetiție susținută de confesiunea proprie, — este dator să-și trimită copilul trei ani de-a rândul în școala populară economică.

Obiectele de învățământ în școala economică sunt, pe lângă religie și morală, cetitul, scrisul, compozițiile, geografia, istoria, constituția, calculul, geometria, igiena, îngrijirea copiilor mici, și elementele științelor naturale, iar obiectelor economice li-se dă un rol de frunte având a se propune: cunoștința solului și cultura generală a plantelor, cultura livezilor și îngrijirea pășunilor, cultura animalelor (cultura albinelor, a viermilor de mătăsă și a peștilor), lăptăritul, grădinaritul, cultura viilor și îngrijirea vinului, manipularea pădurilor, economia casnică, organizarea micilor economii, contabilitatea economică, legile economice, organizarea socială economică, industria de casă și lucru de mână femeiesc, cu un cuvânt tot de ce poporul are folos în cercul economiei sale.

Limba instrucțiunii e limba maghiară.

Planul de învățământ se stabilește de cătră ministerul de instrucție împreună cu cel de agricultură.

Inspecția de specialitate a școlilor economice independente o provăd profesorii de economie încredințați de cătră ministerul de agricultură.

În legătură cu școala economică independentă este proiectată organizarea unui curs suplimentar. La acest curs, pe care au să-l conducă învățătorii specialiști încredințați cu conducerea școlilor populare economice, vor fi primiți fii de agricultori, cari au urmat cu succes o școală populară economică și au implinit vârsta de 15 ani. Instrucția în acest curs e gratuită. De cheltuelile ce le reclamă acest curs îngrijește mi-

nisterul de agricultură. Și planul de învățământ și ordinea lucrărilor le stabilește ministrul de agricultură.

Pentru calificarea învățătorilor și învățătoarelor de specialitate pe seama școalelor economice independente se va înființa câte un institut pedagogic, stăruindu-se ca posturile de învățători și învățătoare în aceste școale să fie încredințate numai indivizilor deplin calificați și devotați acestui scop.

În ultimii trei ani s'a continuat lucrarea în direcția dezvoltării diferitelor școale de educație economică cum sunt: școala de lăptărit, școalele pentru calificarea muncitorilor, cele pentru cultura galițelor, apoi cea de grădinărit, vierit și îngrijirea vinului, provăzându-se cu puteri de muncă corespunzătoare și cu conducători destoinici. Natural că pondul s'a pus în aceste școale de grad inferior pe calificarea practică.

S'a luat mai departe în proiect și s'au pregătit lucrările pentru înființarea unei școale de economie casnică pentru fete, despre care se presupune că va avea o influință foarte bună asupra ameliorării situației materiale a poporului. Pe aceasta cale se vor crește deoparte femeii cari să fie de mai mult ajutor bărbaților în cultura grădinilor, a galițelor etc. De altă parte calificând femeile pentru unul sau mai mulți rami agricoli și dându-le astfel prilej de a-și crea un mod de câștig independent prin: cultura rațională a legumilor, cultura florilor, prelucrarea poamelor etc. În acelaș timp învățarea economiei de casă va da ocazie femeilor să devină cruțătoare.

Școala aceasta este contemplată să se înființeze pe domeniul Coroanei din Gödöllő, unde sunt date o mulțime de condiții priincioase, cari se pot aduce în legătură cu școala proiectată, cum sunt: școala pentru cultura galițelor și pentru calificarea muncitorilor, economia de stupărit a statului, grădinăritul sistem bulgăresc, școala de pomi etc. Școala e proiectată cu internat pentru 60 de eleve, iar cursul învățământului va fi de un an.

Prin școala pentru economia casei se contemplează și deslegarea problemei învățământului femeesc economic inferior. Cursul ce se va înființa spre acest scop va fi și el de un an și e contemplat pentru 20 de eleve.

Partea principală a învățământului de specialitate inferior o formează cursurile cari se aranjază în număr foarte mare în toate regiunile țării în interesul răspândirii cunoștințelor de specialitate în masa poporului. Predarea o fac în aceste cursuri: învățătorii școalelor agricole, învățătorii de specialitate agricoli, și învățătorii ambulanti, cum și singuraticii agricultori mai reputați și în deosebi cei cu calificare de specialitate.

Aceste cursuri, în perioada de iarnă a anului 1908 până în 1909, au fost completate prin învățământul economic predat ostașilor în mai multe stațiuni militare, începând a li-se predă și elementele unor rami ai industriei agricole.

De importanță sunt și publicațiunile din diferiți rami agricoli, scrise de specialiști, anume pe înțelesul poporului, și distribuite mai ales gratuit. anual în număr de vr'o 150,000 exemplare.

Răspândirea cunoștințelor asupra chestiunilor economice de interes general a început să se facă și în coloanele ziarelor celor mai cetite.

Între scrierile pentru popor, publicate de minister, se numără și de acelea cari cuprind povești igienice.

Aici amintim și foaia „Poporul”, care se publică în 6 limbi, anume și în românește.

În perioada anilor 1906—1908 cele 5 institute medii agricole au fost transformate în academii agricole, în cari se primesc numai tineri absolvenți ai școalelor medii. Programul acestor școale s'a lărgit în toate privințele și ca obiect de învățământ nou s'a introdus irigațiunea (udatul) pe care se pune un deosebit pond.

Studiul asupra irigațiunilor a început să se dea o mai mare atențiune și în școalele agricole inferioare.

În anii din urmă s'au luat dispoziții pentru perfecționarea institutelor de experimentare. Bugetul spre acest scop, începând din anul 1906, este îndoit mai mare, fiind trebuință de nouă și considerabile investițiuni: la Institutul ung. reg. regnicolar de meteorologie și pentru magnetismul pământului, la stațiunea de insectologie, la stațiunea de experimentare a plantelor etc.

Cele mai importante construcțiuni s'au făcut în legătură cu Muzeul agricol, pentru care s'au cheltuit K 2.800,000, aranjamentul intern costând K 400,000. Colecțiunile acestui muzeu se sporesc neîntrerupt parte prin cumpărări parte prin donațiuni. Asupra muzeului s'a edat și o publicațiune în două ediții, una pentru popor și alta pentru classa cultă.

Institutul de geologie scrutează referințele geologice ale țării, ocupându-se în timpul din urmă mai ales cu referințele de acest fel în regiunile muntoase.

Institutul de meteorologie și pentru magnetismul pământului lucrează în scopul de a aduce rezultatul cercetărilor sale în legătură tot mai strânsă cu trebuințele practice ale vieții.

De importanță deosebită este stațiunea de experimentare pentru fiziologia animalelor și nutrirea acestora, unde se studiază chestiunile referitoare la nutrirea rațională a animalelor domestice, cu deosebită considerare la împrejurările din patrie, etc.

Și tot așa și celelalte institute de experimentare au continuat în ultimii ani a-și lărgi cercul de lucrare, devenind tot mai de folos pentru trebuințele vieții practice.

Numărăm aici Institutul pentru examinarea și controlul lănei, Institutul pentru experimentarea laptelui, Stațiunea de insectologie, Stațiunea de experimentare pentru regenerarea plantelor, Stațiunea de experimentare pentru cultura plantelor, Stațiunea de experimentare pentru cultura tutunului, Stațiunile pentru examinarea semințelor, Stațiunea pentru experimentarea spirtului,

Institutul de chimie regn., Stațiunea de experimentare chimică centrală și Stațiunea de experimentare a mașinilor, — cari toate sunt puse în serviciul perfecționării agriculturii și în genere a economiei naționale.
(Se va continua).

Prioritatea anticipației de salariu.

Legea exec. ungară nu conține nici o dispoziție, referitoare la drepturile, ce le are patronul, care acordă anticipația de salariu față de salariul sequestrat. Judecătorii noastre încă n'au ajuns până acum la o praxă uniformă în privința aceasta și situația de drept dintre patronii, cari, acordă anticipațiile de salariu și creditorii, cari sequestrează salariile a rămas o chestie controversă. Iar lămurirea acestei chestii este cu atât mai importantă, cu cât abia se găsec funcționari, cari să nu ia anticipație de salariu și durere în cele mai multe cazuri retribuțiunile funcționarilor cu anticipații ajung a fi sequestrate judecătorește.

Sub dominațiunea legii exec. judecătoriiile noastre au procedat în următoarele patru feluri: 1. au denegat peste tot prioritatea, pentru că patronul nu are drept de pemn legal asupra retribuțiunii funcționarilor. 2. au recunoscut patronului dreptul de prioritate fără nici o restricțiune, încât acesta putea reține întreg salariul impiegatului său. 3. au recunoscut patronului prioritatea față de creditorul executant, dar numai până la concurența sumei ce se poate sequestra, pe când partea neexecutabilă rămâne imună față de patron. 4. creditorul se escontentează din partea sequestrabilă, iar patronul din partea neexecutabilă. Va să zică la rezolvarea acestei chestii judecătoriiile noastre au calificat anticipațiile de salariu, odată ca salariu plătit anticipativ, iar altădată ca împrumut acordat de patron, pentru a căruia asigurare și replătire servește salariul, cu alte cuvinte ca o sarcină care împovărează salariul.

Nuvela exec. da judecătorilor deja îndrumări pozitive în ce privește procedura de urmat cu privire la detragerile anticipațiilor de salariu din salariile sequestrate. Alinea 3 a §-ului 6 a nuvelei conține dispoziții privitoare la prioritatea anticipațiilor de salariu în caz de sequestrare a retribuțiunilor funcționarilor publici. Deși §. 6 se ocupă exclusiv cu funcționarii publici, totuși cele cuprinse în el pot servi ca puncte de mănecare și în ce privește prioritatea anticipațiilor de salariu ale funcționarilor privați.

Conform §. amintit la executarea retribuțiunilor funcționarilor publici pretensiunea născută din o anticipație de salariu nu are prioritate față de pretensiunea unui astfel de executant, care a câștigat drept de pemn asupra retribuțiunii înainte de asignarea anticipației. O astfel de prioritate asigură nuvela altor pretensiuni derivate din relația de serviciu și înșirate taxative în lege. La alte pretensiuni înșirate în lege, născute din anticipația de salariu, precum și din relația de serviciu retribuțiunile se pot lua în considerare, fără privire la restricțiunile cuprinse în nuvelă. Pentru măsura în care se pot lua în considerare retribuțiunile sunt normative dispozițiile speciale în vigoare în privința aceasta. La anticipații este dispoziție normativă, că funcționarilor, impiegatilor inferiori și servitorilor aflați în serviciul statului, ajunși fără vina lor în lipsă și cu conduită neexceptionabilă li se poate da ca anticipație salariul pe 2 sau 3 luni. O astfel de anticipație, fără interese, trebuie replătită în 12 rate lunare

consecutive, dar cel mult în 20 de rate lunare; termen de replătire mai lung poate încuviința numai ministerul. Acelora, a căror salariu este sequestrat li se poate da anticipație de salariu numai cu condiția, ca anticipația să se întrebuinteze pentru totala împăcare a respectivului creditor. Dacă replătirea nu este normată, atunci se pot folosi pentru scopul acesta cel mult 20% din partea neexecutabilă a retribuțiunilor.

Din dispozițiile acestea se vede lămurit, că statul, ca patron, ca șef, nu are asupra anticipației de salariu, ca pretensiune de drept privat, prioritate față de creditorul, care a executat salariul mai înainte. Statul are prioritate numai unde stă față în față cu impiegatul său ca corporație de drept public. Ce privește măsura, în care salariul poate fi executat legea îngăduie ca anticipația să se poată replăti și din partea de altcum neexecutabilă a salariului. În privința aceasta este normativă stipulațiunea specială, pentru că privitor la replătire normativul de serviciu nu conține dispoziții imperative, ci se pot fixa din caz în caz condiții speciale; nu trebuie replătită anticipația necondiționat în 12 rate, ci replătirea se poate face și în 20 și chiar mai multe rate. La replătirea anticipației de salariu se pot lua în considerare și banii de cuartir, precum și toate retribuțiunile neexecutabile, în legătură cu serviciul. În modul acesta e dată posibilitatea să poată uză de anticipație de salariu și acei funcționari publici, cari n'au retribuții executabile. Din dispozițiile acestea ale nuvelei se pot vedea principiile, de cari a fost călăuzit legislatorul în această chestiune, principii, cari sunt a se aplica și la funcționarii privați.

La chestiunea priorității este principiu normativ, că pretensiunea născută din o anticipație de salariu nu are prioritate față de pretensiunea unui alt creditor, care a câștigat drept de pemn asupra retribuțiunii înainte de acordarea anticipației. Iar privitor la măsura în care se pot lua în considerare retribuțiunile este principiu normativ, că pentru replătirea anticipației de salariu poate fi întrebuintat întreg salariul funcționarului privat, fără privire la restricțiunile cuprinse în nuvelă. Măsura depinde în prima linie de stipulațiunile speciale dintre șef și impiegatul său și șeful poate afla acoperire și în suma neexecutabilă.

Principiul acesta de drept rămâne nealterat prin faptul, că invoiala contrară dispozițiilor cuprinse în nuvelă cu privire la limitarea execuției sau renunțarea executului este nevalidă. Pentru că opreliștea există atât față de funcționarii publici, cât și față de cei privați și dacă cu toate acestea nuvela îngăduie escontentarea din partea neexecutabilă a salariilor funcționarilor publici, nu există nici o piedecă ca șefii funcționarilor privați să nu poată întrebuinta partea neexecutabilă a funcționarilor lor pentru acoperirea anticipațiilor de salariu acordate.

Praxa de până acum poate fi adusă în conglăsuire cu dispozițiile îndrumătoare ale nuvelei. Nu mai poate fi vorba, că patronul (șeful) poate restrânge replătirea anticipației de salariu numai la partea executabilă a salariului impiegatului său. Dar nici de aceea nu poate fi vorba, că detragerile anticipației se poate îngădui numai din partea neexecutabilă.

Patronul însă nu are prioritate nici sub titlu de anticipație de salariu și nici sub alt titlu față de a treia persoană, cari și-au asigurat pretensiunile de mai înainte prin execuție. Pentru replătirea anticipației de salariu este normativă stipulațiunea dintre patron și impiegat. Conform înțelegerii patronul poate cuprinde, (reține), întreg salariul, toate retribuțiunile funcționarului său. Dacă mai târziu salariul funcționarului se

execuează în favorul altui ereditat, atunci patronul este îndreptăţit a reţine anticipaţia de salar din salarul încă neridicat al funcţionarului — fără privire la dreptul de pemn execuţional.

Rezolvarea chestiunii în modul acesta urmează nu numai din spiritul nulei execuţ., ci corăspunde şi cualificării corecte din punct de vedere juridic a anticipaţiei de salar şi a detragerii. Anticipaţia de salar nu este altceva, decât plata ridicată anticipativ, adevă impiegatul ridică contravaloarea muncii sale viitoare, resp. o parte a aceleia. Şeful liberează salarul funcţionarului său pe câteva luni înainte; natural, că încă odată nu va avea să plătească nici în cazul acela, — admiţând, că nu subversează rea credinţă pentru eludarea creditorilor — când după asignarea retribuţiunilor salarul funcţionarului său s'ar secuestră judecătoreşte. În cazul acesta şeful „detrage” pentru achitarea anticipaţiei de salar, întreg salarul funcţionarului şi dacă este în drept a detrage toate retribuţiunile, cu atât mai mult este a se considera ca îndreptăţit a detrage o anumită parte a retribuţiunilor — cu susţinerea intactă a drepturilor câştigate de creditorii.

Va să zică din punctul de vedere al nulei execuţ. detragera anticipaţiei de salar din salarul executat are conform stipulaţiunii dintre patron şi impiegat, necondiţionat prioritate faţă de execuţiunile de mai târziu.

După „M. P.”.

Înştiinţarea caventilor despre licuidarea cambiilor.

Ramul principal de afaceri al institutelor noastre de bani este escontul de cambii. S'a încetăţenit şi la noi acest ram de afaceri, fiindcă cambia este unul din mijloacele de plată cele mai lesnicioase.

Nu odată se întâmplă însă, că se pun în circulaţie, se prezintă spre escontare la bănci ori şi la particulari, cambii cu subscrieri false.

Abuzurile de felul acesta băncile le previn prin aceea că escontează de regulă numai cambii prezentate prin mijlocirea bărbatilor lor de încredere, cari pe lângă informaţiile de lipsă asupra stării materiale a subscrişilor, mai confirmă şi identitatea şi genuinitatea subscrierilor.

Dar chiar şi pe lângă aceasta măsură de precauţiune se întâmplă uneori că se prezintă cambii cu subscrieri false, fie că însişi informatorii, bărbatii de încredere, încă au fost induşi în eroare de alţii, fie că au procedat cu reacredinţă.

Cum ne vom feri deci de falsificare — fără ca rezolvarea grabnică a cererilor resp. licuidarea să sufere amânare?

Prin aceea, că imediat după licuidarea împrumuturilor vom aviză despre aceasta în scris pe toţi cei subscrişi în cambie, rugându-i ca eventualele obiecţiuni să le comunice institutului fără întârziere.

Curia reg. sub Nr. 766/1908 ce este drept a adus următoarea hotărîre principială:

„Din împrejurarea, că persoana avizată despre escontarea cambiei provăzută cu subscrierea sa, nu a protestat contra plătirii sumei cambiale, pe motiv, că subscrierea ar fi falsă, nu se poate trage concluziunea, că subscrierea de pe cambie e valabilă”.

Ar urmă deci că măsura de precauţiune propusă nu-şi ajunge scopul.

Cu toate acestea ea s'a dovedit deja la multe institute de bani unde este introdusă, ca o măsură proprie a reduce cazurile de falsificare. P. R.

Spicuiuri.

(Continuare).

Bursa este oglinda în care se reflectează fidel toate fazele vieţii economice financiare, nu numai ale fiecărui stat în parte, ci universale.

Ea este care signalează anticipative prin derulele ei criza economică financiară, ce se apropie şi tot ea este aceea care după un atare dezastru se reculege şi se ridică până ce depresiunea pe terenul economic durează încă. După criza economică americană a urmat, conform legilor naturale, o depresiune care s'a extins şi peste continentul nostru. În special la noi a fost prelungită această pauză în viaţa economică prin evenimentele politice şi încurcăturile din Balcani: Serbia, Bulgaria, Turcia, etc. Aplanându-se chestiunile pe cale pacifică, abia cu lunile Aprilie—Mai începe să pulseze la bursă o viaţă mai febrilă. Aceasta se observă nu numai la bursele din Viena, Budapesta, ci şi la cele din străinătate, Berlin, Paris, Londra, New-York, etc. Dar în special la bursa din Viena şi chiar şi Pesta se întâmplă în timpul recent evenimente mari. Tendinţa a la hausse pare că nu mai vrea să ia sfârşit. Aceasta e a se ascrie atât procesului natural de dezvoltare, cât şi faptului, că o mare parte a publicului tentat de câştiguri mari în timp scurt, a intrat în joc, lăsându-se a fi sedus de reclamele şi notiţele lansate din partea bancherilor şi gheşeftarilor. În urma cererilor mari cursurile au crescut mereu, iar gheşeftarii referindu-se în circularele lor la procesul acesta natural, au animat masele, cari în fine au devenit singure forţa notorică care au mână cursurile la înălţime. Procesul acesta de dezvoltare nu mai e natural, ci artificial, căci cel natural s'ar fi dezvoltat într'un restimp ceva mai lung.

Abstrăgând dela urcarea rapidă a cursului acţiilor Rima-Murány din 1 Iulie a. c. dela K 575 la K 850 până la mijlocul lunei curente, adevă o urcare de K 275, care este rezultatul, respective influinţa unei lupte de interese pentru ajungerea majorităţii la adunarea generală din luna Octomvrie a. c. a duor grupe: Wiener-Bank-Verein şi o grupă de magnaţi maghiari, toate celelalte urcări s'au realizat în urma procesului natural de dezvoltare economică, la care a contribuit, după cum am zis, masa publicului, care a intrat în joc.

Unele efecte au câştigat în curs dela 1 Iulie a. c. încoace câte K 50—60—80—100 şi chiar 120 şi 300. Tendinţa generală e a la hausse, — singur acţiile Rima-Murány, remarcate mai sus, au perdut în ultima săptămână din cursul de K 850 ajuns pe la mijlocul lui Septemvrie a. c. o diferenţă, care fluctuează între K 180—200, astfel că de prezent (per 17 şi 20 l. c.) sunt notate cu 666, respective 679, o dovadă eclatantă a urcării artificiale a cursului lor.

Bursa încă îşi are capriciile şi slăbiciunile ei, — ca femeile, — din care cauză nu fiecăruia i-se şade a specula la bursă, căci uşor se poate frige. Numai cei cari dispun de mijloacele necesare, precum şi de cunoştinţele recerute se pot angaja în astfel de speculaţiuni.

Brünn, Sept. 1909.

V. V. Bontescu.

REVISTA FINANCIARA.

Situatiunea.

Sibiu, 21 Octomvrie 1909.

Piața financiară internațională este continuu agitată. Toate băncile de emisiune aduc mari jertfe pentru conservarea și augmentarea stocului lor de aur. Banca engleză a plătit în săptămâna aceasta cel mai urcat preț din anul curent pentru aurul oferit în piață. Cu toate acestea detragerile mari de aur dela Banca engleză pentru străinătate fac foarte probabilă o nouă urcare a ratei oficiale de 4% în prezent.* Discontul particular notează $3\frac{15}{16}\%$ și este aproape egal cu etalonul oficios.

Banca imperială germană a avut un sumar destul de favorabil la sfârșitul săptămânei a doua. Situația ei din 7 până în 15 crt. s'a ameliorat cu 220.8 milioane M., și în special circulațiunea de bilete a scăzut cu 134.7 mil. M. Discontul particular, care se urcase până la $3\frac{7}{8}\%$ a scăzut la $3\frac{3}{8}\%$, totuși Banca imperială germană în politica de discount rămâne pendentă de Banca engleză.

Afacerile Băncii Austro Ungare încă nu s'au desvoltat nefavorabil. Sumarul din 15 crt. arată o creștere a rezervei de bilete, deși numai de 19 milioane K, dela 53.7 la 72.7 milioane K, iar în anul trecut ameliorarea a fost de 30.3 milioane K.

Considerând tendința slabă a pieții devizelor, sunt speranțe că în ședința din săptămâna proximă a Băncii urcarea etalonului nu se va aduce pe tapet. Discontul particular notează în Viena $3\frac{3}{4}\%$

CRONICA.

Necrolog. *Ciril Deac*, membru în direcțiunea institutelor „Bistrițana” din Bistrița și „Mercur” din Năsăud a decedat la 6 crt. în Năsăud în etate de 61 ani.

— *Adam Damian*, contabil la „Crișana” din Brad a încetat din viață la 10 crt. în Brad în etate de 33 ani.

Răposatul a fost în toate privințele un model de funcționar, care timp de 6 ani de zile, cât a stat în serviciul „Crișanei”, și-a îndeplinit datorințele cu mult zel și o rară abnegațiune. Direcțiunea institutului perde într'ansul o forță serioasă de muncă, iar colegii săi funcționari — un prietin sincer și devotat.

Direcțiunea „Crișanei” a donat din incidentul morții regretatului său contabil, în loc de o cunună suma de K 50 fondului gimnasiului din Brad, iar colegii pentru același fond suma de K 50.

Prezident al Camerei de comerț și industrie din București, a fost ales în locul regretatului G. Assan, dl *Dimitrie Hagi-Teodorache* mare industriaș în București.

Concurs. Comitetul „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” publică concurs pentru o bursă de K 100 (una sută) anual din „Fondul Avram Iancu”, destinată pentru tineri români dela școale secundare. Terminul concursului este 3 Noemvrie n. a. c.

Societatea de asig. „Transsylvania” ne înștiințează, referitor la cele publicate de noi în Nr.

* Azi etalonul a fost urcat la 5%.

nostru 39 a. c., că nu face deosebire între client și client. Avantagiile, cari le oferă prin „Deutsche Bürger Zeitung” preoților și învățătorilor bisericii evang. — zice — se pun în vedere și clientelei românești — prin ziarele românești și tarifele de premii ale societății.

Când luăm la cunoștință și publicăm, conform dorinții, aceasta informație, ținem a repetă că în inserțiunile publicate în anii trecuți în revista noastră și în cele ce apar acum în ziarele românești de fapt nu se pun în vedere clienților avantajile speciale semnalate în „D. B. Z.”!

Oficiu poștal nou. Cu ziua de 16 crt. agențura poștală din comuna *Farkasaszo* (Fărcașa, com. Sătmar) a fost transformată în *oficiu poștal*.

De reionul noului oficiu poștal se țin comunele: Bărsăul-de jos, Fărcașa, Bărsăul-de-sus, Sarbi, Tâmaia și cătunul Plopi.

Agentură poștală nouă s'a deschis la 1 crt. în *Roibav* (Veresmart, com. Brașovului) pentru comuna Roibav, care și-a avut până acum poșta în Feldioara.

Sumar.

Un studiu asupra organizațiunii creditului la noi. — Trei ani de politică agrară. — Prioritatea anticipației de salar. — Înștiințarea caventilor despre licidarea cambiilor. — Spi-cuiri. — *Revista financiară*: Situațiunea. — *Cronica*. Necrolog, Prezident al Camerei de comerț și industrie din București, Concurs, Societatea de asig. „Transsylvania”, Oficiu poștal nou, Agentură poștală nouă.

„SĂTMĂREANA”
Institut de credit și economii societate pe acții în Seini.

CONCURS.

„Sătmăreana”, institut de credit și economii, societate pe acții publică concurs pentru ocuparea unui post de **oficial** dotat cu 1200 coroane salar anual și tantiemă statutară.

Eventual pentru un post de **practicant** cu salar anual de 900 cor.

Funcționarii neinsurați au cortel comun gratuit cu încălzit și luminat în casa institutului.

Reflectanții la postul de oficial au să documenteze o praxă de bancă de cel puțin un an; reflectanții la amândouă posturile vor dovedi, că au absolvat cu maturitate o școală comercială superioară și că posed deplin — în scris și vorbire — limba română și maghiară, event. și cea germană.

Alesul are să-și ocupe postul — cel mult — până în 1 Decemvrie.

Recursele inzestrate cu copiile de documente se vor trimite la adresa Direcțiunii institutului în Seini (Szinérváralja) până în 30 Octomvrie c. st. n.

Seini, la 12 Octomvrie 1909.

Nr. 151 (2-2)

Direcțiunea.